

การศึกษาแนวทางการพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชน และครอบครัว

DEVELOPING THE GUIDELINE OF THE OPERATION OF PSYCHOSOCIAL COUNSELING CLINIC IN JUVENILE AND FAMILY COURT

ราชภูมิ ดันติธีระศักดิ์* และ อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์

Ratchapoom Tantitheerasak* and Aranee ViVatthanaporn

คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University

Received: 19 October 2025

Revised: 15 December 2025

Accepted: 16 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมและเสนอแนวทางการพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคลินิกฯ โดยตรงและเครือข่ายเป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน และการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงนโยบายและการบริหารงานด้านคลินิกฯ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว ได้แก่ 1) ด้านงบประมาณในการดำเนินการคลินิกฯ 2) การทำงานที่ซ้ำซ้อนของคลินิกฯ กับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว 3) ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรเกี่ยวกับคลินิกฯ 4) ด้านการสื่อสารกันระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอก และแนวทางการพัฒนาคลินิกฯ ให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) แนวคิดการรวมศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ กับคลินิกฯ 2) แนวทางการให้คลินิกฯ มีการทำงานเฉพาะทางในรูปแบบ ONE STOP SERVICE หรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมด้วยวิชาชีพสังคมสงเคราะห์

* Corresponding author: ราชภูมิ ดันติธีระศักดิ์

Email: ratchapoom.tan@gmail.com

3) การขยายงานคลินิกฯ ด้วยการพัฒนาด้านเครือข่ายทางสังคม 5) การจัดประชุมหรืออบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานคลินิกฯ 6) การให้คลินิกฯ บรรจุอยู่ในโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือกำหนดในรูปแบบของนโยบาย 7) ด้านงบประมาณการดำเนินงานคลินิกฯ การส่งเสริมให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดสรรงบประมาณการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม 8) การเสริมการทำงานของคลินิกฯ ด้วยเครือข่าย

คำสำคัญ: คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม, ศาลเยาวชนและครอบครัว, ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน, แนวทางการพัฒนา

Abstract

This research aims to examine the obstacles encountered by stakeholders in operating Psychosocial Counseling Clinic within the Juvenile and Family Court, as well as to propose strategies for enhancing their effectiveness. A qualitative research methodology was employed, utilizing in-depth interviews and focus group discussions with a total of 15 participants.

The study found that the challenges and obstacles faced by stakeholders in operating Psychosocial Counseling Clinic include: 1) insufficient funding for clinic operations, 2) overlapping responsibilities and functions between the Psychosocial Counseling Clinic and the Consultation, Guidance, and Coordination Center within the Juvenile and Family Court, 3) lack of knowledge and understanding among personnel regarding the clinics, and 4) ineffective communication and coordination. Furthermore, strategies for enhancing the effectiveness of the Psychosocial Counseling Clinics' integrated service model include: 1) merging the Consultation, Guidance, and Coordination Center with the Psychosocial Counseling Clinics to improve efficiency, 2) adopting a specialized service approach through a one-stop service model or a collaborative network approach, 3) strengthening collaborations with social networks, 4) enhancing operational efficiency, 5) providing training and workshops on clinic operations, 6) integrating the clinics into the official structure or establishing them as a

formal policy, 7) encouraging the Office of the Judiciary to allocate a dedicated budget for clinic operations, and 8) promoting the integration of Psychosocial Counseling Clinic with social networks to further improve work efficiency.

Keywords: Psychosocial Counseling Clinic, Juvenile and Family Court, Obstacles in operating, Developing the guideline Psychosocial Counseling Clinic

บทนำ

คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในระบบศาล เป็นคลินิกที่ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยมีเป้าหมายระยะสั้น เพื่อแก้ไขปัญหาในระยะวิกฤติ จัดการกับภาวะความตึงเครียด ด้านอารมณ์ จิตใจ แสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ลดการหนีคดีหรือหนีประกันระหว่างดำเนินคดีและมีเป้าหมายระยะยาว เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางบวก มีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นและไม่ก่อคดีซ้ำ มีวัตถุประสงค์ในการให้คำปรึกษาแนะนำ แก้ไข บำบัด พื้นฟูแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการประกันตัวทั้งในชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดี และหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว โดยมุ่งเน้นให้คำปรึกษาบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจ ภายใต้การกำกับดูแลศาลในคดีอาชญากรรมคดีความรุนแรงในครอบครัว คดีความผิดเกี่ยวกับเพศหรือคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักรได้ดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมแล้ว แต่การทำงานไม่มีแนวปฏิบัติงานในรูปแบบที่ชัดเจน เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษที่มีรายละเอียดการทำงานที่แตกต่างจากศาลจังหวัดและศาลแขวง อีกทั้งคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมยังมีความใกล้เคียงกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวที่มีอยู่เดิม ก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกันในเรื่องของบริบทของผู้ให้คำปรึกษากับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมรวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้บริหารที่มีวาระการโยกย้ายในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้กระบวนการทำงานของศูนย์ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมมีทิศทางที่ไม่ต่อเนื่องชัดเจนและมีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน จากกรณีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมุ่งเน้นสนใจศึกษาการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว จากผู้ปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในเชิงนโยบายและการบริหารงานด้านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเพื่อค้นหาปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน ทั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อใช้ข้อมูลในการหาแนวทางการพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์ โดยคัดเลือกผู้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์แบบเจาะจงและการสนทนากลุ่ม เพื่อนำไปพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้เหมาะสมกับการตอบคำถามและตรงต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาในครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเป้าหมาย จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาโดยตรงและเครือข่ายซึ่งทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 10 คน 2) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงนโยบายและการบริหารงานด้านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ซึ่งจะทำการศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 5 คน

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

1.1.1 กลุ่มบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวและเครือข่าย ได้แก่ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวและต้องมีการประสบการณ์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือมีการทำงานเกี่ยวข้องกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิต

สังคมอย่างน้อย 1 ปี และเป็นบุคลากรในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาจิตสังคมตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไปและสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 1 ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตรงตามเกณฑ์ดังกล่าวเพื่อมาทำการศึกษากำหนดจำนวน 3 ศาล ประกอบด้วย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอ่างทอง และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสิงห์บุรี โดยมี 1) ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว 3 จังหวัดที่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว จังหวัดละ 1 ท่าน 2) ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว 3 จังหวัดที่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ จังหวัดละ 1 ท่าน 3) เจ้าหน้าที่ นักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม 3 จังหวัดที่ผ่านเกณฑ์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ นักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี จังหวัดละ 1 ท่าน 4) แพทย์จากสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี (สบยช.) เป็นบุคลากรในเครือข่ายทาง สังคมที่ทำงานร่วมกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยต้องเป็นจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น ซึ่งตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นมีบุคลากรที่เข้าตามเกณฑ์จำนวน 1 คน 5) ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาจิตสังคมตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป และสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 1 ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตรงตามเกณฑ์ดังกล่าวเพื่อมาทำการศึกษา 3 ศาล ประกอบด้วย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอ่างทอง และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสิงห์บุรี ที่สิ้นสุดคดีภายในปี พ.ศ. 2567 และมีอายุมากกว่า 18 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน จากฐานข้อมูลสถิติสิ้นสุดการรับบริการของผู้เข้ารับบริการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมประจำปี พ.ศ. 2567 โดยการตรวจสอบจากประวัติเข้ารับคำปรึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับการตอบคำถามและตรงต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.2 กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงนโยบายและการบริหารงานด้านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมซึ่งจะทำการศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 2 กลุ่มย่อย โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้คัดเลือกมาจากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มย่อยที่ 1 ผู้บริหารของสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารเชิงนโยบายกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 2 คน กลุ่มย่อยที่ 2 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวที่ดำเนินการคลินิก

ให้คำปรึกษาจิตสังคมตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป และสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามา 1 ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตรงตามเกณฑ์ดังกล่าวเพื่อมาทำการศึกษา 3 ศาล ประกอบด้วย ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอ่างทอง และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสิงห์บุรี โดยเป็นผู้มีประสบการณ์บริหารคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยมีบุคลากรที่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว ได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัว 3 จังหวัด จังหวัดละ 1 ท่าน ผู้วิจัยใช้วิธีการการสุ่ม

1.2 เกณฑ์การคัดออกผู้ให้ข้อมูล

1.2.1 กลุ่มบุคลากรที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอ่างทอง และศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสิงห์บุรีโดยตรงและเครือข่าย ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว เจ้าหน้าที่นักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมและบุคลากรในเครือข่ายทางสังคมที่ทำงานร่วมกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม หรือบุคลากรที่มีประสบการณ์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือมีการทำงานเกี่ยวข้องกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมไม่ถึง 1 ปี

1.2.2 กลุ่มผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงนโยบายและการบริหารงานด้านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมซึ่งจะทำการศึกษาโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้คัดเลือกมาจากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารของสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี อ่างทอง และสิงห์บุรี หรือผู้บริหารของสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารเชิงนโยบายกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลน้อยกว่า 1 ปี หรือผู้มีประสบการณ์บริหารคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมไม่น้อยกว่า 1 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลกับบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาโดยตรงและเครือข่ายไปและการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Focus Group) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงนโยบาย

และการบริหารงานด้านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมโดยแบ่งเป็นการสนทนา 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มย่อยที่ 1 ผู้บริหารของสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม กลุ่มย่อยที่ 2 ผู้พิพากษาหัวหน้าหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัว มีประเด็นการสนทนากลุ่มโดยโครงสร้างหรือประเด็นการสัมภาษณ์เหมือนกับการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลเพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยการวิจัยนี้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน โดยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สำนักงานจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต ตามใบรับรองเลขที่ COA.NO. RSUERB2024-161 ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2567

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยจะดำเนินการทำหนังสืออนุญาตในการเก็บข้อมูลไปยังบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้ได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยจะดำเนินการทำหนังสืออนุญาต พร้อมแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการแจ้งชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งวันนัด เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเดินทางไปทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยการเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการจดบันทึกขณะสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมประเด็นในแบบสัมภาษณ์ ภายในระยะเวลา 1-2 ชั่วโมง หากขณะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอาจรู้สึกอึดอัดกับบางคำถาม หรืออาจรู้สึกไม่สบายใจอยู่บ้างกับบางคำถาม กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใด ๆ แก่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยเป็นผู้จัดดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจะดำเนินการทำหนังสือขออนุญาตไปยังกลุ่มผู้เป้าหมาย โดยทำการแจ้งชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งวันนัด เวลาและสถานที่ในการเข้าร่วมประชุม นำส่งประเด็นประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อส่งให้รับทราบก่อนเดินทางเข้าร่วมประชุมล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ โดยการเก็บข้อมูลจะใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียงขณะสนทนากลุ่มให้ครอบคลุมประเด็น ภายในระยะเวลา 1-2 ชั่วโมง โดยก่อนการประชุมจะแจ้งให้กลุ่มทราบว่ามีการบันทึกเสียงร่วมด้วย หากไม่ยินยอมในการบันทึกเสียง ผู้วิจัยจะทำการร้องขอและจะใช้วิธีการจดบันทึกแทน

4. การการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการประมวลผลและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อกำหนดหัวข้อ/กลุ่มหัวข้อแนวคิดสำคัญ (Topic/Category) และแบบแผนแนวคิดสำคัญอันเป็นแก่นสารของการวิจัย (Pattern/Themes)

สรุปผลการวิจัย

1. ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว จากผลการศึกษาพบว่ามี 4 ปัจจัยปัญหาอุปสรรค ได้แก่

ข้อที่ 1 ด้านงบประมาณในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วยคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมฯ ไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานศาลยุติธรรม แต่เป็นงบที่ได้มาจากทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงาน ป.ป.ส. โดยมีระยะเวลาดำเนินการทั้งหมด 3 ปี และข้อตกลงจะสิ้นสุดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมางบประมาณที่จัดสรรให้แต่ละปีนั้นมีระยะการจัดสรรเงินให้ที่สม่ำเสมอ ทำให้การทำงานของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมนั้นไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร และส่งผลต่ออัตราการลาออกของนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ประจำคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมที่มากขึ้นด้วย

ข้อที่ 2 การทำงานที่ซ้ำซ้อนของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวผู้วิจัยจึงได้จัดทำตารางเปรียบเทียบการดำเนินการระหว่างคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการดำเนินการระหว่างคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว

ประเด็นเปรียบเทียบ	คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม	ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสาน การประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว
ความคล้ายคลึง		
1. ผู้รับบริการ	เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมศาลเยาวชนและครอบครัว ใน ขั้นตอนฟ้อง กรณีประกันตัว ขั้นหลัง ฟ้อง กรณีศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการ พิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา คดี มาตรา 132	เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมศาลเยาวชนและครอบครัว ใน ขั้นตอนฟ้อง กรณีประกันตัว ขั้นหลัง ฟ้อง กรณีศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการ พิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและ ครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา คดี มาตรา 132
2. รูปแบบการให้คำปรึกษา	ใช้การให้คำปรึกษาแนะนำพื้นฐานทาง จิตวิทยา	ใช้การให้คำปรึกษาแนะนำพื้นฐานทาง จิตวิทยา
3. เครือข่ายช่วยเหลือทาง สังคม	หน่วยงานช่วยเหลือทางสังคมภายใน จังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน	หน่วยงานช่วยเหลือทางสังคมภายใน จังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน
4. ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ	ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยานักสังคม สงเคราะห์	ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยานักสังคม สงเคราะห์
ความแตกต่าง		
1. ประเภทคดีที่นำเข้าสู่ กระบวนการรับคำปรึกษา	ประเภทคดีที่สามารถเข้ารับคำปรึกษา ในคลินิกด้านจิตสังคม ได้แก่ คดีที่ เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษ คดีที่ เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและ คดีอื่น ๆ ที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล เยาวชนและครอบครัวหรือผู้พิพากษา เจ้าของสำนวนเห็นสมควรให้เข้ารับคำ ปรึกษาในคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิต สังคม	ประเภทคดีที่สามารถเข้ารับคำปรึกษา ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสาน การประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว ได้แก่ คดีทุก ประเภทที่ศาลมีคำสั่งให้เข้ารับปรึกษา ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและ ประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบการดำเนินการระหว่างคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว (ต่อ)

ประเด็นเปรียบเทียบ	คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม	ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว
ความแตกต่าง		
2. งบประมาณ	งบประมาณมาจากการทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อดำเนินงานให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาชญากรรมในระบบศาล	งบประมาณมาจากสำนักงานศาลยุติธรรม
3. ตำแหน่งงาน	ตำแหน่งนักจิตวิทยาและ/หรือนักสังคมสงเคราะห์ ระดับลูกจ้างโครงการ	ตำแหน่งนักจิตวิทยา ระดับข้าราชการ

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้นพบว่า การดำเนินการฯ มีความคล้ายคลึงกันมากทั้งในด้านผู้รับบริการ รูปแบบการให้คำปรึกษา เครือข่ายช่วยเหลือทางสังคมและผู้ให้คำปรึกษาที่มอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติหน้าที่ การลดความซ้ำซ้อนจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างการทำงานให้มีความแตกต่างกัน

ข้อที่ 3 ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากร ด้วยคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเริ่มเข้ามามีบทบาทในศาลเยาวชนและครอบครัวในระยะเวลาไม่นาน ถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่การสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ด้านการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมและความรู้ทางจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ เพื่อคุณภาพการให้บริการและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานในคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม

ข้อที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคด้านการสื่อสารกันระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอก คือ การที่ทุกวันนี้การประสานร่วมกันเรื่องการส่งต่อทั้งในองค์กรและเครือข่ายค่อนข้างมีปัญหา บางส่วนอาจเพราะการส่งต่อข้อมูลที่ไม่ดี สารที่ส่งไปไม่ตรงกับกลุ่มผู้รับข้อมูลหรือข้อมูลที่ให้มากเกินไปส่งผลต่อการรับรู้ด้วยเช่นกันเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและประสานงานในปัจจุบัน

2. ส่วนที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ จากผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1 แนวคิดการรวมศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เพื่อลดภาระที่ซ้ำซ้อนด้านกระบวนการและเอกสารออกไป ผู้วิจัยจึงได้จัดทำตารางเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการร่วมคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว ของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการร่วมคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว

ประเด็นเปรียบเทียบ	ข้อดี	ข้อเสีย
1. ด้านบุคลากร	ได้บุคลากรทางด้านจิตวิทยาหรือสังคมสงเคราะห์เข้ามาปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น	บุคลากรด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์มีแนวโน้มขาดความชัดเจนในการทำงานของตนเอง
2. ด้านงบประมาณ	ได้นางบประมาณส่วนที่ได้มาจากคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมมาสนับสนุนส่งเสริมในด้านต่าง ๆ เช่น โครงการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน การทำสื่อให้ความรู้ เป็นต้น	ต้องมีการของบประมาณใหม่ โดยต้องคำนึงถึงระเบียบเบิกจ่ายต่าง ๆ ให้เหมาะสม เพราะงบประมาณที่ได้รับมาจาก 2 แหล่ง
3. ด้านการบริหารงาน	กระบวนการทำงานไม่ซ้ำซ้อนและมีแนวปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันลดความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติงาน	ในการดำเนินการทำงานจำเป็นต้องมีคำนิยามวัตถุประสงค์ ทั้ง 2 ศูนย์ ซึ่งอาจทำให้การทำงานผิดพลาดได้

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้นพบว่า การร่วม 2 หน่วยงานจะช่วยลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนและส่งเสริมงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นจากงบประมาณที่ได้รับจากคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม แต่ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการจัดสรรงบประมาณคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมมีความสอดคล้องตามข้อบันทึกข้อตกลงสามารถหรือไม่

ข้อที่ 2 แนวทางการให้คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม มีการทำงานในรูปแบบเฉพาะทางที่มีความแตกต่างจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในรูปแบบบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวหรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมด้วยวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ เพื่อทำงานประสานกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำตารางเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการแยกคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ในรูปแบบบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวหรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมฯ ตามตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการแยกคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว

ประเด็นเปรียบเทียบ	ข้อดี	ข้อเสีย
1. ด้านบุคลากร	บุคลากรด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์ในแต่ละศูนย์มีความชัดเจนในการทำงานของตนเอง	บุคลากรด้านจิตวิทยาและสังคมสงเคราะห์จำเป็นต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการทำงานรอบด้าน และมีประสิทธิภาพการทำงานที่ใกล้เคียงกัน
2. ด้านงบประมาณ	สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตัวเอง และตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละศูนย์	มีแนวโน้มที่จะไม่สามารถเบิกจ่ายงบประมาณบางอย่างได้ ส่งผลให้การทำงานโครงการบางครั้งไม่ต่อเนื่องหรือไม่สามารถปฏิบัติได้เลย
3. ด้านการบริหารงาน	กระบวนการทำงานแยกออกจากกันชัดเจน	กระบวนการทำงานมีความซ้ำซ้อนกันในรายละเอียด เช่น การให้คำปรึกษา โครงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนและการประสานเครือข่าย

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้นพบว่า การแยก 2 หน่วยงาน จะช่วยให้การทำงานมีความชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดสรรงบประมาณคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม การปรับให้คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมไปในรูปแบบบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวหรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมด้วยวิชาชีพสังคมสงเคราะห์เพื่อทำงานประสานกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ต้องคำนึงในหลายด้าน อาทิ รวมถึงงบประมาณเบิกจ่ายที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และหลีกเลี่ยงกระบวนการซ้ำซ้อนกัน ฯลฯ

ข้อที่ 3 การขยายงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วยการพัฒนาด้านเครือข่ายทางสังคม เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านความต้องการมากกว่าเรื่องจิตใจ อาทิ การศึกษา อาชีพ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนดังกล่าวได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามความต้องการที่แท้จริง มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สำนักงานศาลยุติธรรมจะสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อช่วยแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างรอบด้านมากขึ้น ในรูปแบบของบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกันระหว่างองค์กรหรือเครือข่ายทางสังคม

ข้อที่ 4 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการของคลินิกคำปรึกษาด้านจิตสังคม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ปัญหาอุปสรรคหลัก คือ จากด้านโครงสร้างการบริหารไม่ชัดเจน ความไม่มั่นคงแน่นอนของงบประมาณ ซึ่งทั้งหมดส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

ข้อที่ 5 การจัดประชุมหรืออบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในระบบศาล ให้แก่ บุคลากรฝ่ายตุลาการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจในการทำงานคลินิกให้คำปรึกษาคลินิกจิตสังคม นำไปสู่แนวโน้ม การปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีและปฏิบัติด้วยความเข้าใจมากขึ้น

ข้อที่ 6 การให้คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมบรรจุอยู่ในโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือกำหนดในรูปแบบของนโยบาย เพื่อเป็นการกำหนดว่าศูนย์ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเป็นภารกิจของศาลและมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนมากขึ้น

ข้อที่ 7 ด้านงบประมาณการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมการส่งเสริมให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดสรรงบประมาณการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเพื่อความสม่ำเสมอในเรื่องงบประมาณ ในปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สำนักงานยุติธรรมให้ความสำคัญในรูปแบบเครือข่ายกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่จัดสรรงบประมาณ ซึ่งปัจจุบันกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกันของยังไม่เพียงพอ เพราะไม่มีกิจกรรมร่วมกันในเชิงปฏิสัมพันธ์ แต่เน้นไปในเรื่องการงบประมาณแลกเปลี่ยนกับปริมาณของผู้รับบริการเป็นส่วนใหญ่

แนวทางที่ 8 การเสริมการทำงานของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วยเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น สำนักงานศาลยุติธรรมต้องมีการสื่อสารคงที่ชัดเจนกับเครือข่ายทางสังคม ในเรื่องวัตถุประสงค์และมีการประสานหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยการประสานงานถึงรูปแบบความร่วมมือ มีการทำงานจะออกมา

ในรูปแบบ Collaboration รวมถึงการวางกฎกติกาที่ชัดเจนจากทุกฝ่าย ควรมุ่งเน้นการสื่อสารว่าเป็นการประสานและร่วมมือจากผู้บริหารในรูปแบบนโยบายก็จะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และข้อมูลที่ส่งจะมีความสำคัญเพราะถือเป็นหนึ่งในสิ่งที่เจ้าหน้าที่รับสารพึงรับมาปฏิบัติต่อไป

อภิปรายผล

ส่วนที่ 1 ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว

ข้อที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม งบประมาณที่จัดสรรให้เป็นรายปีนั้น มีระยะการจัดสรรเงินไม่สม่ำเสมอ จากปัญหาข้างต้นแสดงให้เห็นในปัญหาเรื่องประสิทธิภาพในการทำงาน อ้างถึง ธนภรณ์ พรรณราย (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรบริหารส่วนจังหวัดสงขลา โดยการศึกษาพบว่า การที่องค์กรมีงบประมาณและรูปแบบการบริหารที่มั่นคงชัดเจน จะส่งผลต่อประสิทธิภาพที่ดีในเรื่องของแรงจูงใจและความมั่นคงในการปฏิบัติงานให้ประสิทธิภาพการทำงานที่ดีขึ้นด้วย

ข้อที่ 2 การทำงานที่ซ้ำซ้อนของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมยังไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวปัจจุบันนี้และความไม่ชัดเจนของการดำเนินงาน ซึ่งแตกต่างจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอยู่เดิม ที่มีความชัดเจนและครอบคลุมการทำงานทั้งหมดของศาลเยาวชนและครอบครัวอยู่แล้ว ซึ่งภารกิจทั้ง 2 ศูนย์มีความคล้ายคลึงกันมาก อ้างถึง ธนภรณ์ พรรณราย (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรบริหารส่วนจังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยภายในองค์กรมีผู้รับผิดชอบและรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมผู้รับผิดชอบและรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจนและแตกต่างออกไป

ข้อที่ 3 ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรเกี่ยวกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เพราะคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเริ่มเข้ามามีบทบาทในศาลเยาวชนและครอบครัวใน

ระยะเวลาไม่นาน ถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ การส่งเสริมให้ความรู้ให้กับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม โดยอ้างถึงผลการศึกษา ธนภฤต จตุศาสตร์ (2562) พบว่า ปัจจัยพบว่าด้านด้านขั้นตอนและวิธีการให้บริการมีผลต่อคุณภาพการให้บริการ และควรมีการเพิ่มเติมในเรื่องแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนกระทำผิด

ข้อที่ 4 ด้านการสื่อสารกันระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอก การดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมได้มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายทางสังคมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว แต่ในบางครั้งการประสานงานกันมีเหตุขัดข้องจากหน่วยงานมีสาเหตุส่วนใหญ่จากการสื่อสาร จากผลการศึกษาของ นิภาพร สงคำ (2560) พบว่า การสื่อสารทางเทคโนโลยีตามแบบแนวดิ่งและยังเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวีโอโกลด์ฮาร์เบอร์และเยท (Wii et al., 1980) ที่พบว่าการได้รับข่าวสารมากเกินไปหรือน้อยเกินไปจะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในการติดต่อสื่อสารเช่นเดียวกัน การสื่อสารนั้นจึงควรมีข้อมูลที่กระชับและใช้รูปแบบการส่งสารที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการต่อไป

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ

ข้อที่ 1 การรวมศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เพื่อลดภาระที่ซับซ้อนด้านกระบวนการและเอกสารออกไป จากการศึกษาผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมที่ดีควรจะมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กันซึ่งรอบบิ้นส์และคูลเตอร์ (Robbins & Coulter, 1999) กล่าวว่าผู้จัดการขององค์กรคือ การที่องค์กรพยายามทำให้สูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด หรือมีประสิทธิภาพ และให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดหรือความมีประสิทธิภาพควบคู่กันไป แนวคิดของเฮอริงลันตัน อีเมอร์สัน (Emerson, 1993) หลักการทำงานให้มีประสิทธิภาพนำมาวิเคราะห์ในการทบทวนการทำงานของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมว่าสามารถนำมารวมกับคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมได้หรือไม่ ซึ่งข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัด คือ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาจากต่างหน่วยงานและด้านความมั่นคง แต่ในรูปแบบการทำงานที่เหมือนกันและบุคลากรนั้นยังคงใช้กลุ่มเดียวกันและต้องคำนึงถึงข้อดีและข้อเสียในการรวมกัน อีกด้วย ซึ่งเรื่องนี้สามารถทบทวนในระดับนโยบายได้ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยการออกแบบสำรวจความข้อมูล

และความคิดเห็นให้กับศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมทั่วประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ข้อที่ 2 การให้คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม มีการทำงานในรูปแบบเฉพาะทางที่มีความแตกต่างจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุม เพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัว ในรูปแบบบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว หรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมด้วยวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ เพื่อทำงานประสานกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จากการศึกษาผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมที่ดีควรมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กัน ซึ่งโรบินส์ และคูลเตอร์ (Robbins & Coulter, 1999) กล่าวว่าไว้ว่าการจัดการขององค์กร คือ การที่องค์กรพยายามทำให้สูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด หรือมีประสิทธิภาพและให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดหรือความมีประสิทธิภาพควบคู่กันไป โดยวิเคราะห์จากแนวคิดของเฮอริงตัน อีเมอร์สัน (Emerson, 1993) เรื่องหลักการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาความเป็นไปได้ของผลงาน มีการประเมินจำนวนบุคลากรเพียงพอหรือไม่ ศักยภาพและงบประมาณมีมากน้อยเพียงใดเพื่อวางแผนการทำงานรูปแบบบริการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว หรือการทำงานกับเครือข่ายทางสังคมด้วยวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ นั้นสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้หรือไม่

ข้อที่ 3 การขยายงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วยการพัฒนาด้านเครือข่ายทางสังคม เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาตามความต้องการมากกว่าเรื่องจิตใจ อาทิ การศึกษา อาชีพ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนดังกล่าวได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตรงตามความต้องการที่แท้จริง ต้องคำนึงถึงความสำคัญในการสร้างเครือข่ายสอดคล้องกับ สุภาภรณ์ ดำรงค์พงศ์กูร (2561) พบว่า 1) สมาชิกของเครือข่าย 2) รูปแบบของความร่วมมือที่ 3) การแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่าง 4) ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ใช้ในการประสานงาน 5) กฎกติกาที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน และ 6) จุดมุ่งหมายที่มีร่วมกันของสมาชิกภายในเครือข่ายฯ นั้น มีความสำคัญในการสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การขยายงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วยการพัฒนาด้านเครือข่ายทางสังคม จำเป็นต้องหาสมาชิกของเครือข่ายแนวคิดและวัตถุประสงค์ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยมีแนวทางการทำงานและกติกาที่ชัดเจนและเป็นระบบทั้งในเรื่องการส่งต่อและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่าง ๆ และมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้งานทำงานมีความรวดเร็วและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อที่ 4 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการของคลินิกคำปรึกษาด้านจิตสังคม การดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้มีประสิทธิภาพ นั้นมีปัจจัยที่ส่งผลได้หลายปัจจัย มาโนช สุขฤกษ์ และคณะ (2544, อ้างถึงใน สถิต คำลาเลี้ยง, 2544, น.18-19) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะ ปัจจัยด้านนโยบายของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภรณ์ พรหมราย (2565) พบว่า การที่บุคลากรจะมีแรงจูงใจให้ทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพนั้นปัจจัยส่วนหนึ่งมาจากด้าน ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ในศาลเยาวชนและครอบครัวยังไม่สามารถส่งเสริมปัจจัยด้านนี้ได้จากปัญหาข้างต้น

ข้อที่ 5 การจัดประชุมหรืออบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในระบบศาล ให้แก่ บุคลากรฝ่ายตุลาการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานนั้นจะนำไปสู่แนวโน้ม การปรับเปลี่ยนทัศนคติและปฏิบัติด้วยความเข้าใจมากขึ้นคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมใน ศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่าสิ่งที่ควรคำนึงถึงการสื่อสารใน กรณีสัมมนาหรืออบรม ได้แก่ 1) รูปแบบของการสื่อสาร 2) ลักษณะการสื่อสาร 3) เนื้อหา ของข้อมูลที่ใช้ประชุม 4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร โดย กริช สืบสนธิ์ (2525) ได้กล่าวถึง ปัจจัยของผู้รับสารที่ต้องคำนึงเพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสารไว้ว่า ปัจจัย 1 ความต้องการ ของผู้รับสาร เพราะการรับข่าวสารของแต่ละบุคคลจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการ ของตน ซึ่งประกอบด้วย ต้องการข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับตน ต้องการข่าวสารที่สอดคล้อง กับความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของตน และความต้องการประสบการณ์ใหม่ รวมถึงต้องการ ความสะดวกรวดเร็วในการรับสาร ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ให้แนวทางและความรู้การดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมแล้วนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เข้าประชุมหรือ สัมมนา อาทิ คณะผู้บริหารต้องการผลงานสำหรับเลื่อนตำแหน่ง ฯลฯ ต้องการข่าวสารที่ สอดคล้องกับความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของตน โดยมีการนำเสนอผลงานที่ประสบการณ์ การสำเร็จแล้วอย่างเป็นรูปธรรม ในส่วนของผู้ปฏิบัติงานต้องการสิ่งที่มาช่วยอำนวยความสะดวก ในด้านการปฏิบัติงานไม่ใช่ภาระที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น ปัจจัยที่ 2 ความแตกต่างของ ผู้รับสาร ได้แก่ อายุ เพศ ตำแหน่งงาน การใช้ระดับภาษา ข้อที่ 3 ความตั้งใจในการรับรู้ข่าวสาร ข้อที่ 4 ความคาดหวังและความพึงพอใจ ทั้งนี้การสร้างความรู้และทัศนคติในเชิงบวกกับคลินิก ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมในเชิงนโยบายจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและมีทิศทางที่ ชัดเจนมากขึ้นอีกด้วย

ข้อที่ 6 การให้คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมบรรจุอยู่ในโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือกำหนดในรูปแบบของนโยบาย เพื่อเป็นการกำหนดว่าศูนย์ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมเป็นภารกิจของศาลและมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจนมากขึ้น และมีประสิทธิภาพนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลได้หลายปัจจัย มาโนช สุขฤกษ์ และคณะ (2544, อ้างถึงใน สลิต คำลาเลียง, 2544, น.18-19) ได้กล่าวถึงหนึ่งในปัจจัยที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพมาจากนโยบายของผู้บริหาร หากคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมบรรจุอยู่ในโครงสร้างของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือกำหนดในรูปแบบของนโยบายจะส่งเสริมประสิทธิภาพในหลายด้าน อาทิ ด้านบุคลากรที่ได้รับความมั่นคงก้าวหน้าการมีแนวทางการดำเนินที่ชัดเจนในเชิงนโยบาย ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมต่อไป

ข้อที่ 7 ด้านงบประมาณการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม การส่งเสริมให้สำนักงานศาลยุติธรรมจัดสรรงบประมาณการดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม แต่ปัจจุบันงบประมาณในการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมที่ได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงต้องให้ความสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ข้อ แต่จากการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ทั้ง 2 หน่วยงานมีแนวโน้มที่น้อยเกินไป เนื่องมาจากทั้ง 2 หน่วยงานไม่มีกิจกรรมร่วมกันในเชิงปฏิสัมพันธ์ แต่เน้นไปในเรื่องการงบประมาณ แลกเปลี่ยนกับข้อมูลและปริมาณของผู้รับบริการเป็นส่วนสำคัญ สำนักงานศาลยุติธรรมและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจำเป็นต้องมีการประชุมพบทวนข้อตกลง วัตถุประสงค์ แนวทางและความต่อเนื่องในระดับฝ่ายบริหารเพื่อทราบทิศทางที่ชัดเจนอีกครั้ง เว้นแต่สำนักงานศาลยุติธรรมจะยินดีจัดสรรงบประมาณและบรรจุคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม

ข้อที่ 8 การเสริมการทำงานของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมด้วยเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงปัจจัยสำคัญในการสร้างเครือข่าย การจะทำให้การทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายฯ สามารถประสบผลสำเร็จได้นั้น อ้างถึงสุภาภรณ์ ดำรงค์พงศ์กูร (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสำคัญในการสร้างเครือข่ายบริการสุขภาพของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ตั้งเป้าหมายของวัตถุประสงค์ในการทำเครือข่ายทางสังคมของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม 2) เพื่อประสานหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์เดียว เพื่อได้ผลประโยชน์ร่วมกันและมีแนวทางเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน 3) สนับสนุนช่วยเหลือกันการทำงานจะออกมาในรูปแบบ Collaboration 4) การวางกฎกติกาที่ชัดเจนจากทุกฝ่ายในเครือข่าย 5) การสื่อสารความมุ่งเน้นความสำเร็จร่วมกัน พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนร่วมกันในระดับนโยบายและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติที่ 1 การดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ศาลเยาวชนและครอบครัวควรมุ่งเน้นในเรื่องการทำงานร่วมกับเครือข่ายทางสังคมที่มีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือ แก้อาการ บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงาน ด้วยยึดความต้องการของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ในขณะที่ทรัพยากรด้านงบประมาณมีอย่างจำกัด โดยมีการประสานงานกันในรูปแบบที่สะดวกรวดเร็วและเหมาะสมในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติที่ 2 การดำเนินงานคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม จำเป็นต้องมีการสื่อสารโดยมุ่งเน้นการสื่อสารว่าเป็นการประสานความร่วมมือกันควบคู่ไปกับการมุ่งเป้าหมายของทุกฝ่ายเป็นสำคัญ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อแก้อาการ บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ การกำหนดเป้าหมายและแบบแผนที่ชัดเจนจากผู้บริหารในรูปแบบนโยบายที่บรรจุในโครงสร้างก็จะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดประชุมหรือสัมมนานั้นควรคำนึงถึงกลุ่มผู้รับสารว่าเหมาะสมกับวิธีการสื่อสารรูปแบบใด จำนวนคนและปริมาณของข้อมูลจะต้องที่ความเหมาะสมไม่มากหรือน้อยจนเกินไป

2. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

การดำเนินการเชิงนโยบายโดยนำคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมบรรจุในโครงสร้างของสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นศูนย์ประสานส่งต่อแก้อาการบำบัดฟื้นฟูกับเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบ ศูนย์กลางการประสานส่งต่อในการแก้อาการบำบัดฟื้นฟู โดยเน้นในเรื่องปัญหาที่มีความสำคัญจำเป็นที่ต้องได้รับการดูแลอย่างเร่งด่วน

เอกสารอ้างอิง

- กริช สีสันธิ. (2525). **การสื่อสารในองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **การจัดการเครือข่ายกลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- ชนกฤต จตุศาสตร์. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมศาลจังหวัดนนทบุรี. **วารสารบัณฑิตศึกษา**, 7(3), 591-601.
- ชนภรณ์ พรหมราย. (2565). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา**. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิภาพร สงคำ. (2560). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารภายในมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง**. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาภรณ์ ดำรงค์พงศ์กูร. (2561). **ความสำคัญในการสร้างเครือข่ายบริการสุขภาพของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ**. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครองสำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถิต คำลาเลี้ยง. (2544). **ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของช่างอากาศยาน ศึกษาเฉพาะกรณีกองการบินทหารเรือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Emerson, H. (1993). **The twelve Principles of Efficiency**. New York: The Engineering Magazine.
- Robbins, S. P., & Coulter, M. (1999). **Management** (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Wii, O. A., Goldhaber, G. M., & Yates, M. P. (1980). Organizational Communication Research: Time for Reflection? Some Conclusions from Audit and Network Studies in Different Countries: Some Conclusions from Audit and Network Studies in Different Countries. **Communication Yearbook**, 4(1), 83-89. doi: 10.1080/23808985.1980.11923796.